

administratieve en burgerlijke rechter. Naar mijn opvatting is de schrijfster erin geslaagd het rechtshistorisch inzicht op die terreinen aanzienlijk, soms verrassend, te verscherpen. Wij moeten daarvoor dankbaar zijn.

Wat ik mis, is een uitvoeriger uiteenzetting van de betekenis die Thorbeckes leer voor het heden bezit. Juist omdat Poortinga zo sterk en terecht de nadruk legt op de organische, toekomstgerichte elementen in zijn geschiedopvattingen, zou het belangrijk zijn geweest vast te stellen wat achterhaald is van zijn opvattingen wat nog levend recht is. Thorbecke wordt vaak aangeropen ter verdediging van het bestaande. Hij verdient beter. In een tijd, die naar privatisering streeft, zou een herijken zinvol zijn.

N. Cramer

J. P. de Valk, E. Lamberts, ed., *Lettres de Francesco Capaccini. Agent diplomatique et internonce du Saint-Siège au Royaume Uni des Pays-Bas 1828-1831* (Rijks Geschiedkundige Publication Kleine Serie LUI; 's-Gravenhage: Martinus Nijhoff, 1983, lxx + 768 blz., ISBN 90 247 9977 5).

In de late zomer van 1828 stuurde het Vaticaan de priester-diplomaat Francesco Capaccini naar het verenigde koninkrijk van Willem I. Aan diens hof werd hij aanvankelijk slechts officieus geaccrediteerd, nauwelijks meer dan als 'simple voyageur'. De prelaat vond er genoeg werk aan de winkel. Hij had voornamelijk opdracht gekregen om: a de benoeming van geschikte bisschoppen in het Zuiden te regelen; b de facultatieve status te verkrijgen voor of zelfs opheffing te bereiken van het Collegium Philosophicum (een door de staat opgerichte vooropleiding van priesterstudenten) en c zorg te dragen voor de inrichting en bestaffing van de hiërarchie in het Noorden. Ofschoon hij al gauw de Nederlanden het moeilijkst te besturen land van Europa vond, toog de afgezant met de nodige voortvarendheid aan het werk. Dat is niet zo verwonderlijk voor een functionaris die zichzelf als een 'Romano di carattere allegro' beschouwde. Zijn optreden bleef niet zonder succes. Op verzoek van de koning werd hij in 1829 zelfs de eerste officiële internuntius die Den Haag heeft gekend. Inzake de benoeming van bisschoppen en kanunniken in het Noorden liep zijn missie evenwel stuk op de halsstarrigheid van de vorst. Hij kwam bovendien klem te zitten tussen de partijen in het conflict tussen kerk en staat. Als rechtgeaard vertegenwoordiger van de curiale Restauratie-politiek had Capaccini trachten te bemiddelen tussen de met het liberaal-katholicisme sympathiserende geestelijkheid en de van 'staatskirchentümliche' ideeën vervulde monarch. Tevergeefs! Met lede ogen zag hij de revolutie van 1830 aankomen en zich voltrekken. In het najaar van 1830 week hij uit naar Londen, waar hij zich regelmatig mengde in de diplomatieke afwikkeling van de scheuring tussen Noord en Zuid. Driejaar nadat de diplomaat naar Brussel was vertrokken beëindigde hij zijn missie, waarvan algemeen was aangenomen dat ze slechts enkele maanden zou duren.

Met zijn Romeinse superieuren onderhield Capaccini een drukke correspondentie, waarin hij verslag uitbracht van de vele gesprekken die hij met zijn onderhandelingspartners voerde. Dat waren niet in de laatste plaats de moeizame discussies met de koning, die in zijn ogen de meest absolute soeverein van de wereld was. Als pauselijk gezant beschikte hij verder gemakkelijk over relaties, nam hij opgewekt deel aan de bekende 'Diplomatenklatsch' en putte hij zich uit in het overbrengen van 'on dit's', in het geven van typering en karakteristieken en in het maken van prognoses. Uit de drie jaren van zijn bemoeienissen met de Lage Landen zijn

ongeveer 470 van de naar Rome gestuurde brieven bewaard gebleven. Het moeten er meer zijn geweest want juist van de vertrouwelijkere en gecodeerde brieven is een aantal verloren gegaan. Van de daarnaast gevoerde briefwisseling met Nederlandse instanties en met particulieren — overigens converseerde Capaccini liever met hen dan dat hij zich schriftelijk vastlegde! — is nog maar weinig over. Dit alles delen ons De Valk en Lamberts mee, die voor de hier te bespreken uitgave niet alleen de Vaticaanse archieven systematisch hebben doorzocht maar ook nog een tiental archiefplaatsen in en buiten Nederland hebben aangedaan. Uiteindelijk hebben zij 396 brieven van de luister-, praat- en schrijfgrage diplomaat *in extenso* doen opnemen. Bij wijze van appendix gaven zij ook nog eens integraal 70 lot nu toe niet in de literatuur verwerkte documenten (brieven, nota's en rapporten), bestemd voor of betrekking hebbend op Capaccini, in druk, dit om diens eigen schrifturen beter te laten begrijpen. Alle stukken hebben zij van een sobere doch exacte annotatie voorzien. Een bibliografische en een biografische index alsmede een naamregister van in de tekst genoemde kranten en periodieken completeren het geheel.

Het is zonder meer een in haar soort voortreffelijke uitgave geworden, vrucht van een door toegewijde leken verricht monnikenwerk. Het grote perfectievermogen en de rijke ervaring die ons vooral van De Valk bekend zijn, stralen er van af. Daar de verhouding tussen kerk en staat in de betrokken jaren van cruciale betekenis is geweest en Capaccini zijn opdracht zeer ruim heeft geïnterpreteerd, is dit — ook nu weer uitstekend afgewerkte — deel in de RGP-reeks een belangrijke aanwinst te noemen voor de vaderlandse geschiedschrijving. Wel moet men zich ernstig afvragen of zelfs voor een zo belangwekkende periode een zo lijvige *in ex/uo*-uitgave verantwoord mag heten. De beschikbare gelden kunnen immers maar één maal uitgegeven worden, zodat in tijden van bezuiniging het welhaast overdadig vele van het éne ten koste gaat van het zelfs op beperkte schaal geprojecteerde van het andere. Uit de jaarverslagen van de Rijkscommissie weten we overigens dat dit de laatste keer is geweest dat een dergelijke uitgave van Vaticaanse archivalia tot stand kon komen.

De Valk zelf had reeds een kostelijke hoeveelheid room van de te publiceren bronnen geschept ten behoeve van een lezenswaardig artikel over de visie die Capaccini had op de scheuring van 1830 (J. P. de Valk, 'La scission du Royaume uni d'après la correspondance d'un diplomate pontifical: les lettres de Francesco Capaccini (1828-1833)', *Belgisch Tijdschrift voor Nieuwste Geschiedenis*, XII (1981) 359-388). Daarin vermeldt de auteur dat het negatieve beeld dat katholieke historici zich van de internuntius hebben gevormd, niet door het archiefmateriaal wordt bevestigd. Hoe het portret er volgens hem dan wel moet uitzien, wordt niet duidelijk. Het typeert de wetenschappelijke terughoudendheid van de beide éditeurs dat zij zich niet in staat hebben geacht 'd'émettre un jugement qui soit définitif et équitable' (xiii). Maar als zij dat nog niet eens kunnen, wie dan wel? Was Capaccini werkelijk zo'n *sfnyn* of hebben De Valk en Lamberts hun reserve wellicht *ad absurdum* doorgevoerd?

J. A. Bornewasser

P. J. A. van Meegeren, *Katholiek Utrecht in de tweede helft van de 19e eeuw* (Utrechtse Historische Cahiers, VIII (1987) iii-iv; Utrecht: Instituut voor Geschiedenis der Rijksuniversiteit, 1987, 154 blz., f17,50, ISBN 90 72131 03 7).

Een van de leemten in de Utrechtse geschiedenis, door J. E. A. L. Struick in zijn standaardwerk